

pravica in dolžnost in ker priznanje našega deleža v jugoslovanstvu izključuje sleherno diskriminacijo. Toda življenjska praksa kaže, da je potrebno to naravno dejstvo še vedno ponavljati. Pisec teh vrstic je spričo nekaterih znakov popačevanja jugoslovanstva občutil potrebo, da se oglasi k besedi v vprašanju, pred katerim ne smemo kakor (menda) noj vtikati glavo v pesek. Kot legitamacijo za odkritosrčno in do kraja pozitivno besedo o tem bodi dejstvo, da imam za sabo več kot petdeset let publicističnega dela za medsebojno spoznavanje in zbližanje jugoslovanskih narodov, da je srbohrvaščina moj drugi jezik in da sem spisal v njem dolgo vrsto esejev in člankov v zagrebških in beograjskih revijah. Rad imam ta jezik, ne morem pa dopustiti, da naj bi bil znak manjvrednosti, če govorim in pišem v materinem slovenskem jeziku. Zame in za slehernega zavednega Slovence je le-ta enakovreden z drugimi jugoslovanskimi jeziki.

Božidar Borko

KRATKOVIDNOST. Vsi, ki jim je pri srcu razvoj slovenskega gledališkega življenja pa njegova izpovedna in interpretativna podoba, so z veseljem pozdravili daljnosežni načrt za ponovno obuditev pravega, kontinuiranega gledališkega življenja v Kranju, ki je z ukinitvijo Prešernovega gledališča leta 1958 tako žalostno in brez potrebe zamrlo — komu na ljubo, še danes ni povsem jasno. In novica o tem je bila še toliko bolj prijetna, ker je bilo že na prvi pogled mogoče opaziti, da v tem novem planu ne gre samó za enodnevno domislico kakšnih kulturniških špekulantov, ampak za seriozen, skrajno pošten namen ustvariti komuni, ki ima na Slovenskem najvišjo civilizacijsko stopnjo, tudi ustrezno in nujno potrebno gledališko kulturo; in pri tem ne kaže prezreti dejstva, da ima ta načrt imenitne perspektivne možnosti, katerih skrajna konsekvence je ustanovitev pravega, »profesionalnega« gledališča v Kranju.

Eden glavnih pobudnikov za ta načrt je Mestno gledališče ljubljansko, tisti teaterski korpus, ki namerava prvi junaško ugrizniti v kaj kislo jabolko kranjskih gledaliških potreb: za osem milijonov dinarjev od dvaindvajsetih, kolikor jih ima vsako leto na voljo sedanje Prešernovo gledališče v amaterskem sestavu, je pripravljeno Mestno gledališče dati Kranjčanom v letošnji sezoni štirideset predstav. Z drugimi besedami: Kranjčani bi torej za vsako gostovanje plačali bore dvesto tisoč dinarjev. Predstave bi bile vsak teden ob določenih dnevih, prvi teden ena, drugi teden dve in tako naprej; in bile bi celo v primeru, če bi bila dvorana zasedena samo z nekaj ljudmi ali pa tudi prazna. S tem bi poskusili kranjsko publiko spet navaditi na redno teatersko življenje, ki so zanj vse možnosti, saj nam o tem priča že podatek, da je imelo nekdanje Prešernovo gledališče v sezoni tudi dvesto predstav. In še več: s tako organizacijo gostovanj bi lahko pripravili kranjsko občinstvo celo tako daleč, da bi v prihodnosti, zdaj, po gospodarski reformi seveda nekolikanj bolj daljni, začeli zahtevati tudi svoje lastno gledališče s centrom v Kranju. To je seveda samo prva faza dolgoročnega kulturnega načrtovanja, ki pa ima to prednost in vrednost, da bi bila realizirana že letos, če...

Nad tem lepim načrtom pa je naenkrat obvisel Damoklejev meč: in da je paradoks še večji, ta Damoklejev meč ni finančnega izvora, marveč je zaobsežen v zrelosti oziroma nezrelosti nekega delovnega kolektiva. Kot reakcija na ta načrt, ki ga je bila sestavila posebna komisija, je nastal drug predlog, ki pa

ima to imenitno lastnost, da je mnogo, mnogo preprostejši in se ga da (z vso upravičenostjo) spremeniti celo v parolo: ostanimo pri amaterizmu, pri tem pa organizirajmo več gostovanj! Da ne bo pomote: s tem več ni mišljeno večje število gostovanj, kot jih nudi Mestno gledališče ljubljansko, ki že samo predvideva poleg svojih še čimveč gostovanj ljubljanske Drame, s tem je mišljeno več v nekakem nedoločnem in nedoločenem pomenu. Osnova kranjske gledališke kulture pa mora biti seveda amaterizem. Ugotovitev, kje se je porodil ta nasprotni predlog, je na videz paradokсна, a, žal, resnična: v kolektivu sedanjega gledališča, ki šteje vsega skupaj, od direktorja do snažilke, devet članov, in v Zvezi kulturno-prosvetnih organizacij. Rešitev problema je občinski svet za kulturo po burni seji prepustil kolektivu gledališča, s čimer je na videz ohranil demokracijo, v resnici pa se na tistem konsolidiral s tem amaterskim načrtom o amaterizmu. Res je, kocka še ni padla, a če je kolektiv gledališča sam pobudnik tega drugega predloga, je jasno, da se bo zanj tudi dokončno odločil. In govori se celo, da bodo vse tiste garjave ovce, ki se z voljo kolektiva, pa naj bodo njih razlogi še tako pošteni, ne strinjajo, počasi morale odriniti iz gledališča.

Zagovorniki drugega predloga so pred kratkim dobili v roke še nov adut: to je prva uprizoritev letošnje sezone, Jurčičev Deseti brat v režiji Petra Malca, ki se je po nekajletnem premoru spet sklenil vrniti v Kranj; premiera Desetega brata je bila menda popolnoma razprodana. Odločitev, ki skuša pridobiti publiko s tem, da demagoško postavlja Desetega brata, to pomembno delo slovenske literarne *preteklosti* kot protiutež repertoarju Mestnega gledališča ljubljanskega, ki ima na sporedu Frischeve, Shawove, Anouilhove, Osbornove, Shisgalove drame, je nekolikanj sumljiva; če pa skušamo iz nje razbrati namen, je ta zelo klavrn in se glasi približno takole: kranjska publika je tako mizerna, da raje gleda Desetega brata, namesto dela dramatikov našega časa. Kranjski amaterji, ki se tako narodnosposbudno borijo za ohranitev amaterizma in s tem za ohranitev honorarjev, ki jih dobivajo za svoje »amatersko«, »ljubiteljsko« delo, bi nas o tej mizernosti bržčas radi prepričali. Vendar je še nekaj Slovencev, ki tega ne verjamemo, pa čeprav smo po neki čudni logiki le glas vpijočega v puščavi.

Kajti še vedno je jasno, da problem kranjskega gledališča ni in ne more biti samo problem kranjske komune oziroma po njeni odločitvi problem sedanjega kolektiva Prešernovega gledališča. O tem problemu ima pravico in dolžnost odločati vsa kulturna slovenska javnost, ker sta demokracija in samoupravljanje v tem primeru dosegli popoln poraz — na srečo ni še drugih takih primerov, kajti drugače bi človek začel celo verovati v pomembnost in naprednost administrativnega upravljanja. Že ukinitve Prešernovega gledališča v Kranju leta 1958 je povzročila nepopravljivo kulturno škodo; njene posledice so bile take, da se je vsak teater, ki je na redke čase gostoval v Kranju, nenehno tresel, ali bo v dvorani sploh kaj gledalcev. Zdaj, ko se je našla možnost, da bi začeli s počasnim, dolgotrajnim procesom to škodo popravljati, se je naenkrat izkazalo, da se iz napak sploh več ne učimo, ampak da je poglavitno, ponavljati jih. Nihče kranjskemu amaterizmu ne odreka in noče odrekatí njegove eksistence, veselje do igranja in odsrkega upodabljanja je sila pomemben element naše obče ljudske kulture, vendar je edini kriterij lahko le kvaliteta; in poklicno gledališče, v tem primeru Mestno gledališče ljubljansko, jo gotovo nudi v precéj večji meri kot kranjska amaterska igravska skupina. Poleg tega pa bi lahko ob

štiridesetih gostovanjih v sezoni amaterji lahko odigrali še najmanj sto svojih predstav — in če že vsekakor hočejo, tudi Desetega brata — zavljo mene celo v Govekarjevi dramatizaciji. Kulturna škoda, ki bo nastala, če bo zmagal drugi predlog — in po logiki bo tudi zmagal — pa ne bi bila samo ponovitev nekdanje napake, marveč bo še mnogo bolj nepopravljiva. Proces razkroja gledališke kulture bi tako samo še pospešili. In zato svetujem vsem kranjskim forumom, ki so pristojni za rešitev te nenavadne, paradoksalne in v skrajni konsekvenci popolnoma absurde situacije, naj nemudoma stopijo k okulistu in si dobijo očala (v metaforičnem pomenu). Okulist jim bo gotovo predpisal taka z zelo močnimi minusnimi dioptrijami.

Borut Trekman

BREZ MERE IN OKUSA. Književne novine so v številki 260 objavile daljši, skoraj celostranski intervju Ljubiše Djidića z Danetom Zajcem (v tej številki je tudi 65 vrstic pod črto posvečenih sedemdesetletnici Josipa Vidmarja). V predzadnjem odstavku je Zajc, potem ko se je s suverenim pamfletom razgledal po slovenski kulturni in literarni situaciji, prav tako nezmotljivo ocenil tudi današnja revialna razmerja; ta odstavek, ki zadeva seveda predvsem revijo Sodobnost, ponatiskujemo v izvirniku, da se morda s prevodom ne bi izgubila kaka bistroumna niansa:

»U Sloveniji gde kriza časopisa, prouzrokovana 1964 godine još nije prošla, kriza kritike je, naravno, u takvom stanju, da se ne mogu izmišljati više nikakve krize. Jer poznato je da je kritika pre svega zavisna od časopisa. A časopisi kod nas danas su u rukama nekih usko orijentisanih grupa, koje ne nude nikakve nade da će se bilo kada osloboditi svoga nedemokratskog grupaštva i na taj način smo danas stavljeni pred pitanje, da li su neki od tih okoštalih časopisa uopšte potrebni, jer ih, osim Problema, koliko znam, niko ne čita. Možda bi bilo potrebno tim časopisima postaviti pitanje da li bi mogli da formulišu odgovornost časopisa prema svome vremenu i da li su svesni krivice koju svakim svojim novim brojem čine pred svojim vremenom.«

Intervju, ki se ves čas giblje na meji neres(nič)nosti, je v teh stavkih dozorel ad absurdum: D. Zajc, urednik Perspektiv, ki so odločno zagovarjale teorijo grup in se ravnale po klikarskih metodah, očita grupaštvo sedanjim slovenskim revijam! Ali ne bi tudi njemu, ki očitno tako kot »nihče« sedanjih revij (razen Problemov) ne bere, zastavili vprašanje o pesnikovi odgovornosti do časa, predvsem pa do resnice? V drugem odstavku pravi D. Zajc, da »su osnovna načela dobrog ponašanja i dobrog ukusa postavljena na glavu in obrezvredjena«; to je redka resnična sodba v tem intervjuju, velja pa predvsem za odgovore samega D. Zajca v Književnih novinah.

In navsezadnje lahko tudi Književnim novinam zastavimo javno vprašanje: ali se zavedajo odgovornosti do svojih bralcev, kadar jih brez pomislekov in omejitev z izrazito neobjektivnimi in grupaškimi odgovori D. Zajca (dez) informirajo o slovenskih kulturnih razmerah?

Ur.